

NatureTourNet

Fauna Žitného ostrova

Vzdelávací modul projektu
NatureTourNet

Projekt je realizovaný v rámci programu spolupráce INTERREG V-A SK-AT.

Interreg
Slovakia-Austria
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

CEKOV NGO

Centrum kontinuálneho vzdelávania

vydra riečna

Fauna Žitného ostrova

- Fauna Žitného ostrova je veľmi rôznorodá.
- Vtáky a cicavce, ktoré žijú na našom území, môžeme rozdeliť do troch kategórií. Sú to domáce zvieratá, voľne žijúce živočíchy a zver, ktorá žije buď voľne, alebo sa chová poľovne (napr.: vo zverniciach), alebo v zajatí na (farmách).
- Najvýznamnejšou nízkou zverou Žitného ostrova sú zajace, bažanty a jarabice, ktoré pomaly miznú.
- Na Žitnom ostrove nájdeme jelene, srncov, líšky, zajace, dunajské diviaky, bobrov, vydry, nutrie, drobné zemné cicavce, žaby, obožžiteľníky ale aj hojnosť rýb.
- Dominantou sú vodné vtáky, ktorým sme venovali vzdelávací modul „Vtáctvo Horného Žitného ostrova“.

Dôležitosť témy

- Život jednotlivých organizmov nemôžeme vnímať ako život oddelených entít.
- Mnohé zo živočíchov Žitného ostrova na seba viažu aj prežitie ďalších druhov, majú schopnosť renaturalizovať okolie vodných tokov, či viazať na svoje prostredie skupiny miznúcich organizmov.
- Aj preto je zachovanie komplexnosti a bohatosti fauny Žitného ostrova dôležité.
- Prírodné prostredie Žitného ostrova sa silne degradovalo kvôli intenzívnej poľnohospodárskej výrobe, silným vetrom a vodnej erózii. Na severe k znehodnocovaniu prispieva aj priemyselná výroba. Celé pobrežie Dunaja spolu so svojimi lesmi je však chránená krajinná oblasť.

srnec lesný

Fauna Žitného ostrova

jeleň lesný

kunka červenobruchá

kapor rybničný

líška hrdzavá

diviak lesný

Cicavce Žitného ostrova

mláďa diviaka

Z cicavcov sa tu vyskytuje napríklad:

- bobor vodný (*Castor fiber*),
- diviak lesný (*Sus scrofa*),
- jazvec lesný (*Meles meles*),
- jeleň lesný (*Cervus elaphus*),
- kuna lesná (*Martes martes*),
- líška hrdzavá (*Vulpes vulpes*),
- srnec lesný (*Capreolus capreolus*),
- vydra riečna (*Lutra lutra*),
- zajac poľný (*Lepus europaeus*),
- nutria riečna (*Myocastor coypus*),
- veverica stromová (*Sciurus vulgaris*),
- jež bledý (*Erinaceus roumanicus*).

Bobor vodný

(Castor fiber)

- Je evidovaný na väčšine slovenských povodí.
- Kým v minulosti bol lovený a umelo chovaný pre kožušinu, dnes je zákonom chránený.
- Je to najväčší európsky hlodavec.
- Voda je pre neho kľúčová – slúži ako termoregulačné médium, preto vyžaduje vysoký vodný stĺpec.
- Vyhovuje mu kombinácia stojatých a tečúcich vôd.
- Žije v kolónii, bobrie páry zostávajú spolu po celý život.
- Činnosť bobra, ktorý zadržáva vodu, má výrazný vplyv na faunu a flóru vodných biotopov pre všetky typy organizmov tu žijúce.

bobor vodný

Bobor vodný

- Práve kožušina bobra je pre neho zároveň achillovou päťou, pre ktorú musí byť väčšinu času vo vode – využíva ju ako chladiace médium. Keď ho zaskočia teplejšie slnečné lúče, je náchylný na prehriatie so smrteľnými následkami.
- Bobriu rodinu tvorí väčšinou päť členov. Je silne teritoriálny a rodinne založený.
- Živí sa výlučne rastlinnou potravou. Neloví ryby, čo si niektorí ľudia často myslia.
- Bobor často vytvorí hrádzu, ktorá zaplaví pole, lesnú cestu alebo rovinu. Z pohľadu človeka poškodí dreviny na brehu rieky. Z pohľadu zvierťať koná tak, aby zabezpečil vlastné prežitie, nakoľko potrebuje vysoký vodný stĺpec.

bobria hrádza

Význam bobra

- Kvôli zintenzívneniu poľnohospodárskej produkcie človek odvodnil historicky zavodnené lokality, zmenil vodný režim a homogenizoval pôdu.
- V tomto prostredí má práve bobor schopnosť renaturalizovať okolie vodných tokov, viazať na pozmenené stanovišťa skupiny miznúcich organizmov a pozitívne ovplyvňovať hydrologickú bilanciu celých povodí.
- Činnosť bobra, ktorý zadržiava vodu, má tak výrazný vplyv na faunu a flóru vodných biotopov pre všetky typy organizmov tu žijúce.
- Úseky vodných tokov, kde sú bobrie zdrže, sú preukázateľne bohatšie na skupiny bezstavovcov – motýle, vážky, podenky, chrobáky – v porovnaní s úsekmi bez bobrích zdrží.

typické obydlie bobra – bobří hrad

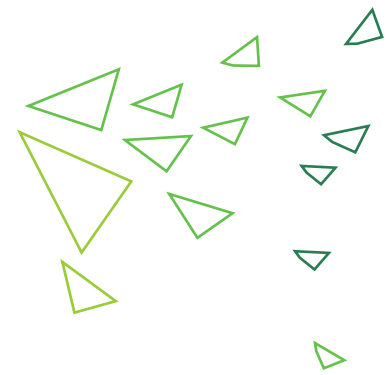
Diviak lesný

(Sus scrofa)

- Sfarbenie kolíše od čiernej, cez červenohnedú po svetlohnedú, občasné je možné aj biele a bielo fľakaté sfarbenie.
- Mláďatá majú do odstavenia typické pruhy. Samce aj samice majú vyčnievajúce očné zuby (kly).
- Samice sa zvyknú zoskupovať do čried pozostávajúcich z 20 aj viac jedincov. Inak samotárske žijúce samce sa k týmto čriedam niekedy pripájajú, najmä v období rozmnožovania.
- Prevažne sa živí rastlinnou potravou (semená a plody rôznych drevín ako žalude či bukvice, poľnohospodárske plodiny, trávky a byliny či plody ovocných stromov). Konzumuje však aj živočíšnu potravu – rôzne bezstavovce, hmyz, menšie stavovce, drobné zemné cicavce, mláďatá pernatej a srstnatej zveri a kadávery uhynutej zveri.

*Mláďatá diviaka lesného so svojim
typickým sfarbením*

BY JÁN ONTEK

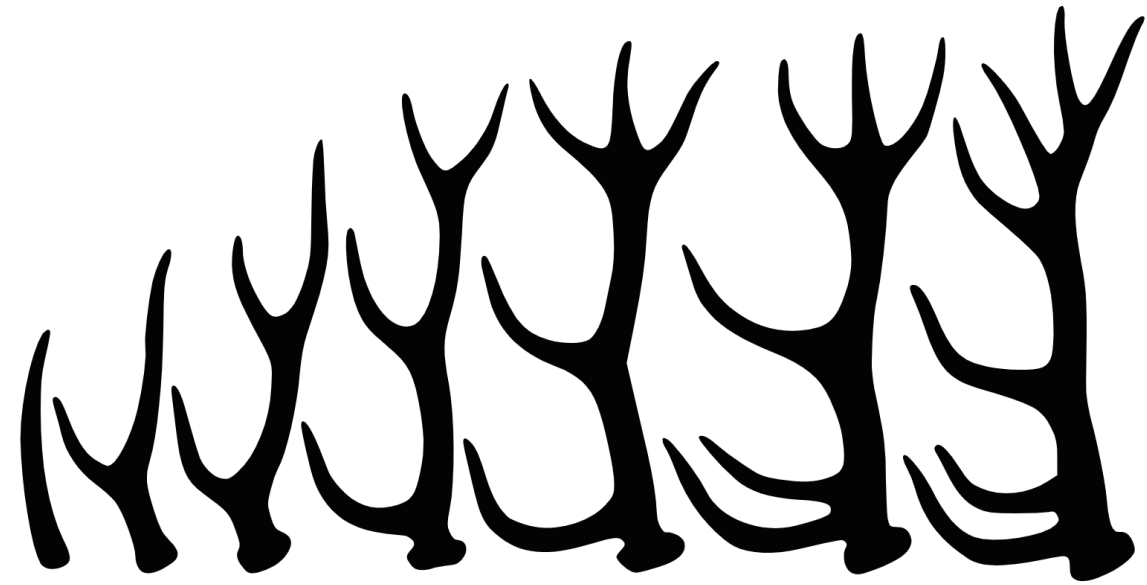
Jeleň lesný

(Cervus elaphus)

- Je párnokopytník z čelade jeleňovitých a zároveň obľúbenou lovnou zverou.
- Samce sa okrem ruje zdržujú väčšinou samostatne, samice naopak v skupinách, ktoré môžu pozostávať až z 50 jedincov.
- V jeho strave prevažujú najmä zelené byliny, ale často ohrýza aj kôru stromov alebo požiera lesné plody (bukvice, gaštany, žalude) a puky.
- Vo voľnej prírode sa jeleň lesný dožíva priemerne 10 až 13 rokov, v zajatí sa môže dožiť aj viac ako 20 rokov.

Jeleň lesný

- Najtypickejším znakom pre samcov sú parohy, ktoré každý rok, zvyčajne na konci zimy, zhadzuje.
 - Pri dospelých samcoch sa na parohoch objavujú akési výrastky, ktorým sa odborné hovorí výsady, a ktoré s pribúdajúcim vekom rastú a pribúdajú.
 - Parožie zväčšuje iba do veku 12 – 14 rokov, potom začína zmenšovať, klesá aj počet vetiev.
-
- Samice rodia 1, vzácne 2 mláďatá vážiace 15 kg.
 - Mláďatá majú charakteristické biele škvrny.
 - Niekoľko prvých dní po narodení sú skryté v trávnom poraste.

mláďa jeleňa

líška hrdzavá

Líška hrdzavá

- Patrí do čeľade psovité.
- Najčastejšie ju nájdeme tam, kde sa lesy striedajú s poliami alebo lúkami.
- Žije prevažne samotárskym životom. Výnimkou je doba párenia (január – február) a výchova mláďat.
- Je výborne vybavená na život nočného lovca – má vynikajúce oči, sluch (dokáže zachytiť aj nízkofrekvenčné tóny) a hmatové chlpy na nohách (pomáhajú jej lepšie sa orientovať).
- V poľnohospodárskej krajine je i napriek škodám, ktoré môže napáchať na drobnej zveri, veľmi užitočná, pretože poničí veľa drobných hlodavcov, najmä hrabošov a myší.

*Mláďatá lišky hrdzavej vítajú mamu
Zdroj: Brittany Crossman*

Srniec lesný

(*Capreolus capreolus*)

- Hojne rozšírený párnokopytník z čeľade jeleňovité.
- Je omnoho menší ako jeleň. Dosahuje hmotnosť medzi 17 a 30 kg.
- Vo voľnej prírode sa dožíva srniec maximálne 10 rokov.

Srnec lesný

- Cez leto má jeho srst' až mierne hrdzavo-červený odtieň, s príchodom zimy však narastá nová zimná srst' a jej sfarbenie znateľne tmavne (srnčia zver prefarbuje).
- V máji až júni rodí srna obyčajne jedno, niekedy dve (výnimočne tri) hnedé, biele škvrnité mláďatá (srnčatá).
- Srnce žijú väčšinu roka samotársky. Srny žijú v rodinách so svojimi najmladšími srnčatami a srnčatami z minulého roka.
- Srnčatá sa rodia s bielymi fľakmi, aby lepšie splývali s prírodou a boli tak chránené pred potenciálnymi dravcami.
- Najväčším nepriateľom srnčej zveri (okrem kosby krmovín) sú vlky, rasy, líšky a túlavé psy. No mláďatá môže napadnúť aj mačka divá, diviak a orol.

Vzdelávací modul projektu NatureTourNet

sfarbenie srnčej srsti v zime

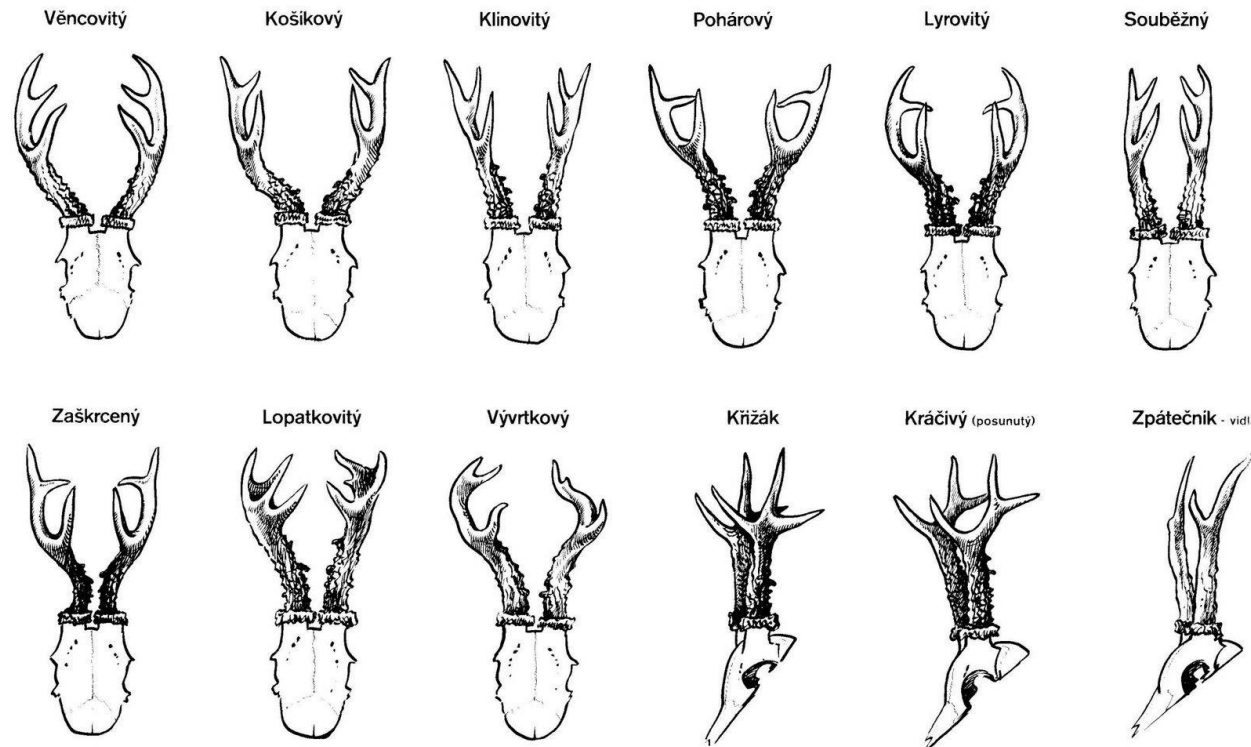

srnčie mláďa pokryté bielymi fľakmi

Srnec lesný

- Samce majú relatívne krátke parožky, ktoré môžu u jedincov v dobrých podmienkach dorásť až do dĺžky 25 cm.
- Každý rok, v rozmedzí od októbra do novembra, samce svoje parožky zhadzujú a na jar budúceho roku (marec – apríl) im narastajú nové.
- Srnčie parožky môžu byť jednoducho zahrotené, ale môžu mať aj 4 až 6 výsad. Takže to môže byť ihličiak, vidliak, šestorák, výnimočne osmorák (štyri výsady na jednom parožku).
- Srnec sa loví od 16. mája do 30. septembra, srny a srnčatá od 1. septembra do 31. decembra.

TVAROVÉ TYPY SRNČÍCH PARUŽKŮ

typy srnčích parůžkov

Vydra riečna

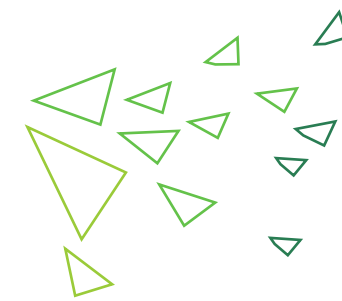
(Lutra lutra)

- Je rybožravá šelma z čeľade lasicovitých.
- V dôsledku prenasledovania a narušenia životného prostredia je vydra v strednej Európe ohrozená.
- Na Slovensku je zákonom chránená, spoločenská hodnota je 1840 €.

Vydra riečna

- Z našich cicavcov je najdokonalejšie prispôsobená na život vo vode.
- Jej potrave dominujú ryby, ktoré tvoria až 95 % z jej celkového množstva.
- Dospelá vydra potrebuje denne skonzumovať až 2,5 kilogramu rýb, preto ju rybári veľmi neoblubujú.
- Okrem obdobia rozmnožovania a výchovy mláďat žije samotárskym životom.
- Na Slovensku sa však v ostatnom čase rozšírila. Stretnúť ju môžeme na stredných a horných tokoch bez ohľadu na nadmorskú výšku.
- Počas jari, leta a jesene ju ťažko vystopujeme. Jej prítomnosť prezrádza len trus, občas stopa v bahne či zvyšky po rybacej hostine.

Zajac poľný

(*Lepus europaeus*)

- Jeho telo je stavané na beh, zadné nohy má viditeľnejšie silnejšie ako predné.
- Život trávi ako samotár, ktorý je verný svojmu stanovištiu. Združuje sa len v čase párenia (honcovania).
- Pokojové fázy trávi na voľnom poli v ležovisku – jamke, ktorú vyhrabal prednými nohami.
- Potrava zajaca poľného je veľmi pestrá. Zahŕňa množstvo divorastúcich rastlín, ku ktorým patria aj niektoré liečivé byliny. Okrem toho tiež vyhľadáva trávnu, repu, hľuzy, obilie a v zime aj výhonky a kôru mäkkých drevín a ovocných stromov.

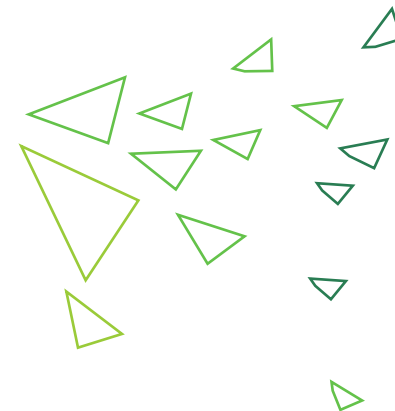

*Chyť ma, ak to dokážeš!
Zajac poľný (Lepus europaeus)
dokáže bežať vyše 70 km za hodinu,
teda tak ľahko ho nedohoníte.
Zdroj: FB NPR Šúr*

Nutria riečna

(Myocastor coypus)

- Invázny druh hlodavca na území Slovenska.
- Pri pohybe vo vode jej pomáhajú plávacie blany na zadných končatinách.
- Živí sa predovšetkým rastlinnou potravou v okolí vodných plôch.
- **Ako nutriu rozoznáme od bobra?** Nutrie si nestavajú viditeľné vodné hrady ako bobry a ani neohrýzajú kmene stromov do ceruziek. Ich úkryty sú jednoduchšie a majú vstup aj zo súše, nielen z vody ako tie bobrie. Ich takmer polmetrové chvosty sú v priereze okrúhle a nie ploché, ako u bobra.

Nutria riečna

- Nutrie pochádzajú z juhoamerického kontinentu.
- V európskych mokradiach sa udomácnili hlavne zásluhou človeka v 20. storočí, kedy boli dovezené ako chovný druh na kožušinu a mäso.
- Čoraz častejšie však chovné jedince unikali do voľnej prírody.
- V súčasnosti je dopyt malý, veľa fariem zaniklo, ceny za kožušiny z nutrií sú príliš nízke.
- Nutrie žijú väčšinou v pároch alebo v rodinách a pri vyšších stavoch populácie v kolóniách, strážia si svoje teritórium.
- Živia sa predovšetkým rastlinnou potravou.
- Obec Skačany (Trenčiansky kraj) má peknú atrakciu – mimoriadne priateľské nutrie. Miestni obyvatelia aj návštevníci z iných okresov sem radi chodia.

Ďalšie typické voľne žijúce živočíchy Žitného ostrova

Ryby Žitného ostrova

sumec západný

Ryby/v najširšom zmysle/ (lat. Piscis, gr. Ichthys)

- Je označenie pre všetky kruhoústnice a všetky čelustnatce okrem štvornožcov.
- Telo rýb je rozdelené do 3 základných častí: **hlavová**, **trupová** a **chvostová**, alebo aj kaudálna časť tela.

Niektoré druhy rýb na Hornom Žitnom ostrove:

- **karas stiebristý** (*Carassius auratus*), **plotica lesklá** (*Rutilus pigus*), **červenica ostrobruchá** (*Scardinius erythrophthalmus*), a všetky druhy **pleskáčov**, **kapre** (dunajský, rybničný), **amury**, **sumec západný** (*Silurus glanis*), **zubáč veľkousty** (*Sander lucioperca*), **zubáč volžský** (*Stizostedion volgensis*),
- **úhor európsky** (*Anguilla anguilla*), **šťuka severná** (*Esox lucius*), **ostriež riečny** (*Perca fluviatilis*), **karas obyčajný** (*Carassius carassius*), **plotica obyčajná** (*Rutilus rutilus*), **mieň obyčajný** (*Lota lota*) a všetky tri druhy našich **jalcov** (*Leuciscus* spp.).

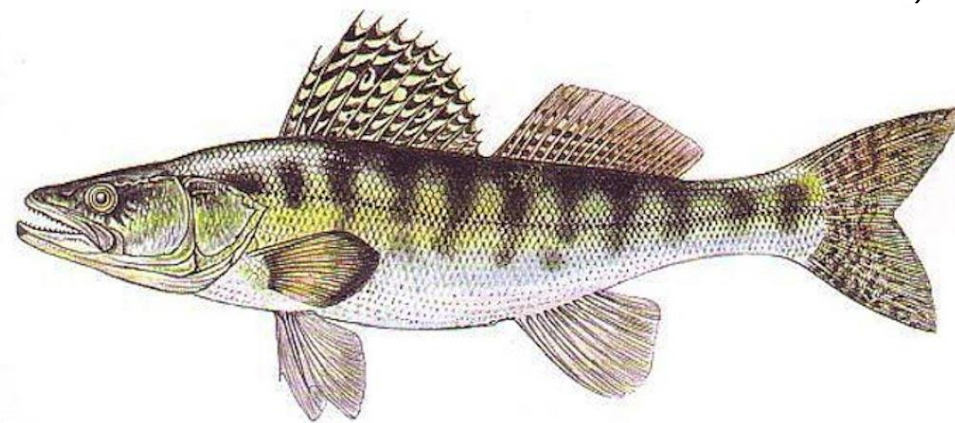
červenica ostrobruchá

pleskáč vysoký

štuka severná

zubáč veľkousty

kapor rybničný

úhor európsky

amur biely

Kapor rybničný

(Cyprinus carpio)

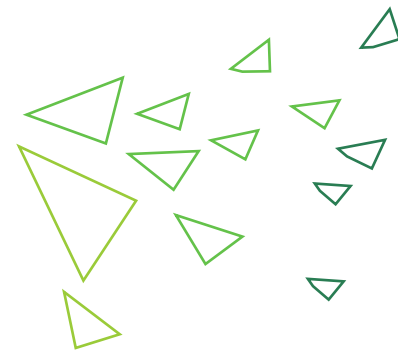

- Je dnes jednou z najhojnejších a najrozšírenejších sladkovodných rýb sveta.
- Je to teplovodná ryba.
- Kapor rybničný je schopný sa dožiť v priaznivých podmienkach veku 40 až 45 rokov.
- Zaujímavosť: kapra v minulosti na našom území chovali a šľachtili mnísi a bol považovaný za pôstne jedlo, ktoré bolo možné jesť aj v piatok.

Štuka severná

(*Esox lucius*)

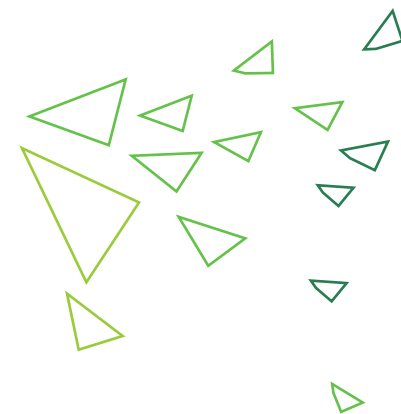

- Čeľad štukovité.
- Rastie veľmi rýchlo, po vyliahnutí sa len krátky čas živí planktónom a už od veľkosti 15 mm je schopná loviť larvy vodného hmyzu.
- Keď dosiahne dĺžku zhruba 50 mm, začína sa živiť takmer výlučne rybami.
- Štuka severná sa bežne označuje za kanibala.
- Štuka severná sa dožíva maximálne okolo 25 rokov a dorastá do vyše 1 metra.
- Štuka je značne teritoriálna ryba, vo svojom životnom prostredí si potrpí na prítomnosť vhodného úkrytu, odtiaľto útočí bleskurýchle na svoju korisť.

Karas zlatistý

(*Carassius carassius*)

- Obývajúci teplé stojaté vody často s nedostatkom kyslíka v letnom i zimnom období.
- Veľmi životaschopná ryba, dokáže prežiť aj v nepriaznivých podmienkach.
- Od kapra sa dá rozoznať neprítomnosťou fúzikov.
- Kedysi hojný druh momentálne bojuje o prežitie a je celoročne chránený.

Karas striebristý

(*Carassius auratus* alebo *Carassius gibelio*)

- Karas striebristý je odolnou rybou obvykle žijúcou v prehriatych stojatých vodách, ale dokáže sa prispôbiť širokému spektru podmienok.
- Je odolný voči nedostatku kyslíka i znečisteniu vody, vystačí si s minimom potravy, je dobre obrnený silným pancierom zo šupín a prežije i značné poranenie.
- Má schopnosť vytlačovať z danej lokality ostatné druhy kaprovitých rýb a ľahko sa šíri.
- Vďaka týmto vlastnostiam sa stal na našom území behom 20 rokov od zavlečenia hojným a rozšíreným druhom. Je príkladom toho ako nepôvodný druh pomaly nahrádza náš pôvodný.

Sumec západný

(*Silurus glanis*)

- Rozoklané ústa sú vybavená dvomi dlhými chrupavčitými fúzmi v hornej čeľusti a štyrmi kratšími v čeľusti dolnej. Slúžia ako chemoreceptory a sú v nich chuťové bunky. Nahrádza zle vyvinutý zrak.
- Má malú chrbtovú plutvu a nemá tukovú plutvu.
- Môže vážiť maximálne 350 kg na Slovensku do 100 kg ale bežne má hmotnosť 30 kg. Je to naša najväčšia dravá ryba.
- Patrí k rybám dlhovekým. Dožíva sa bežne veku 20 – 40 rokov.

Zubáč veľkoústý

(Sander lucioperca)

- Je druh ryby z čeľade ostriežovité.
- Telo je sfarbené šedo s odtieňmi zelenej.
- Dorastá do dĺžky až 130 cm a hmotnosti 8 až 15 kg.
- Bežne sa dožíva 15 rokov.
- Z hospodárskeho (udržiava populácie plevelných rýb a má chutné mäso) aj športového hľadiska je to cenný druh.
- Pôvodnou domovinou zubáča je povodie Dunaja a Volgy. Odtiaľ sa postupne rozšíril do strednej a ďalej do západnej Európy.
- Obýva predovšetkým veľké, pomaly tečúce úseky riek, údolné nádrže a rybníky. Ide o druh, ktorý je veľmi chýlostivý na kvalitu vody a stredne náročný na obsah kyslíka.

Úhor európsky

(*Anguilla anguilla*)

larválne štádium úhora

- Úhor prechádza počas svojho života dvoma podobami:
 - larválne štádium
 - sladkovodné štádium
- Úhory sa bežne dožívajú veku 8 – 12 rokov.
- Úhor je veľmi obľúbenou športovou rybou, no z hľadiska svojej kvantity asi už dlho nebude schopný uspokojovať (stále rozrastajúce sa) množstvo rybárov. Najväčší hospodársky význam má jeho lov v prímorských krajinách.

Záver

- Živočíchy rovnako tvoria nezastupiteľnú zložku všetkých typov spoločenstiev biosféry.
- V zložitých potravných reťazcoch **prispievajú rozhodujúcou mierou k ekologickej rovnováhe v obehú látok a energie.**
- Na **Žitnom ostrove** sme svedkami toho, ako **pôvodné druhy často ustupujú druhom inváznym** alebo sú ohrozované **intenzívnym poľnohospodárstvom, zmenami klímy, zasahovaním človeka do vodných tokov či inou antropogénnou činnosťou.**
- Strata jedného organizmu môže ovplyvniť život iných. Preto je veľmi dôležité uvedomiť si, aká je biodiverzita dôležitá pre náš život.

Ďakujeme za
pozornosť

NatureTourNet